

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-ОСВІТИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор

А.М. Гедзик

« _____ » _____ 2023 р.

ПРОГРАМА

комплексного екзамену за фахом для здобувачів другого
(магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання
спеціальності 051 Економіка
(ОПП «Економіка»)

ПОГОДЖЕНО

науково-методична комісія ННІ економіки та бізнес-освіти
протокол № 10 від « 21 » червня 2023 року
Голова НМК _____ доц. Н.О. Пачева

СХВАЛЕНО

кафедра економіки та соціально-поведінкових наук
протокол № 10 від « 23 » травня 2023 року
Завідувач кафедри _____ доц. Кірдан О.П.

Умань – 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗА ФАХОМ

Комплексний екзамен за фахом повинен визначати рівень засвоєння студентами матеріалів економічних дисциплін, уміння самостійно аналізувати складні явища та процеси суспільно-економічного розвитку, активно використовувати набуті знання у своїй професійній та суспільній діяльності.

Комплексний екзамен за фахом є складовою частиною завершального етапу підготовки магістрів зі спеціальності 051 «Економіка».

Цілі комплексного екзамену зумовлюють і його функції. Головною з них є контроль та оцінка рівня знань, отриманих студентами протягом навчання в університеті.

Реалізація цієї функції передбачає перевірку методологічних та теоретичних принципів, проблем і положень економічних дисциплін, а також вміння їх використовувати під час аналізу економічних явищ та у практичній діяльності. Особливу увагу необхідно приділяти виявленню знань та вмінь студента аналізувати сучасні умови здійснення економічних реформ в Україні.

Важливе значення має функція виявлення навичок вирішення практичних завдань, конкретного аналізу проблемних ситуацій на макро- та мікроекономічних рівнях. Необхідно виявити вміння студентів самостійно, логічно й послідовно викладати свої знання, здійснювати самоконтроль та критично оцінювати власні знання.

Комплексний екзамен за фахом зі спеціальності 051 Економіка включає питання з циклу професійної підготовки:

1. Управління стратегічними змінами.
2. Інноваційний розвиток підприємства.
3. Економічне управління підприємством.
4. Соціальна відповідальність.

**ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО
(МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ЕКОНОМІКА»
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 ЕКОНОМІКА**

ПРН.01 Вміти формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем на абстрактному рівні шляхом декомпозиції їх на складові.

ПРН.02 Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

ПРН.03 Вміти вільно спілкуватися з професійних та наукових питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПРН.04 Вміти розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.

ПРН.05 Вміти дотримуватися принципів академічної доброчесності.

ПРН.06 Вміти оцінювати результати власної роботи, демонструвати лідерські навички та уміння управляти персоналом і працювати в команді.

ПРН.07 Вміти обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропоновані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

ПРН.08 Вміти збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

ПРН.09 Вміти приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

ПРН.10 Вміти застосовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення у соціально-економічних дослідженнях та в управлінні соціально-економічними системами.

ПРН.11 Вміти визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

ПРН.12 Вміти обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризику.

ПРН.13 Вміти оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

ПРН.14 Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.

ПРН.15 Організовувати розробку та реалізацію соціально-економічних проектів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗА ФАХОМ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 ЕКОНОМІКА

1. УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМИ ЗМІНАМИ

Зміст дисципліни

Тема 1. Загальні основи управління змінами

Розвиток підприємства та управління змінами. Поняття змін в аспекті стратегічного управління. Етапи процесу змін: розморожування, рух і нове заморожування. Послідовність ефективних змін за підходом Гарвардської школи бізнесу. Реакції на зміни в організації в процесі впровадження (заперечення, опір, дослідження та прийняття). Інструменти поширення змін на підприємстві (бачення; підтримка; символи та нагороди; стандарти, критерії та зворотній зв'язок; інновації; перегляд політик та систем; комунікації та тренінг; процеси та структури для управління змінами).

Пріоритети при проведенні змін на підприємстві: налагодження формальної інформативної системи, побудова організаційної впевненості, зміна символіки, зміна процедур, поширення політичної підтримки, знешкодження опозиції, посилення гнучкості організації, створення неформальних осередків прийняття змін, чітке остаточне визначення позицій, формалізація сприйняття змін(згоди), постійна підтримка консенсусу.

Перетворення організації. Чотири елементи перетворення організації (рефреймінг, реструктуризація, оживлення, оновлення) та основні завдання при їх впровадженні.

Підходи до управління опором змінами за І. Ансоффом: примусовий, адаптивний, кризовий, керований (метод акордеону).

Тема 2. Визначення рівня та послідовності стратегічних змін

Визначення масштабу змін і ступеня перетворення підприємства. Масштаби стратегічних перетворень (завоювання нових ринків, освоєння нових продуктів, перехід до іншої галузі, зміна напрямку діяльності, місії та цілей) та особливості їх здійснення.

Діагностика відповідності організаційної структури та організаційної культури підприємства запланованим змінам. Формальна і неформальна організаційні структури. Переваги, недоліки і обмеження різних організаційних структур для реалізації стратегічних змін різного рівню. Роль організаційної культури в успішній реалізації стратегії.

Вибір підходу до реалізації стратегії. Види підходів до впровадження стратегічних змін: командний, організаційних змін, колаборативний (співробітництва), культурний, нарощення (крещендо). Характеристика кожного підходу: інструменти стратегічного аналізу, що використовуються, галузь застосування, методи впровадження і управління змінами, переваги і недоліки.

Стратегічний контроль. Критичні показники, які мають відстежуватись при стратегічному контролі. Зацікавлені особи (стейкхолдери) та показники діяльності підприємства, на які вони впливають.

Тема 3. Етапи реалізації стратегії підприємства

Визначення політик щодо реалізації стратегії. Політики підприємства: поняття і місце в процесі стратегічного управління. Підходи до змісту політик підприємства: як загальних принципів щодо реалізації стратегій або основної ідеології підприємства в цілому.

Розробка програм по кожній стратегії. Визначення і зміст програми реалізації стратегії підприємства. Ступінь деталізації стратегії у програмі.

Формування бюджетів по кожній програмі. Основні принципи і підходи щодо розробки і затвердження бюджетів в умовах обмежених ресурсів.

Деталізація програм шляхом розробки процедур. Зміст процедур по кожній програмі. Ступінь деталізації програми у процедурі. Складання плану дій. Використання методів управління проектами під час розробки процедур.

Визначення ключових показників для стратегічного контролю. Виявлення зацікавлених осіб в реалізації стратегічних змін та показників, які вони контролюють. Оптимізація множини ключових показників для стратегічного контролю.

Тема 4. Ресурсно-компетенційна база стратегічних змін

Ресурсоорієнтований підхід до розробки та впровадження стратегії.

Ресурси та компетенції як носії конкурентних переваг підприємства. Типи ресурсів за різними класифікаціями. Розвиток ресурсної бази. Характеристика компетенції компанії та основні способи(механізми) їх реконфігурації. Діагностика і визначення ключових компетенцій підприємства. Організаційні здатності як необхідна база розвитку ресурсів та компетенцій. Рутини, їх місце в організаційних процесах та способи трансформації.

Реінжиніринг як засіб більш ефективного впровадження стратегічних змін.

Визначення та складові реінжинірингу: переосмислення всіх бізнес-процесів, ліквідація ієрархії і створення робочих груп (команд), нова інформаційна система і система оцінювання, нова система цінностей, більш орієнтована на споживачів. Принципи реінжинірингу. Впровадження загальної системи управління якістю для досягнення цілей реінжинірингу.

Тема 5. Когнітивність як передумова стратегічного розвитку підприємства

Характеристика організації, що навчається. Сутність організації, що навчається, її навички і уміння: системне мислення, інтелектуальні моделі, загальне бачення, групове навчання та інші. Навички, необхідні для досягнення організаційного консенсусу.

Шляхи досягнення загальних цілей підприємства.

Роль єдиної мети для організації та її членів. Утворення загального бачення: заохочення особистого бачення, від особистого — до загального,

виховання відданості цілям організації, затвердження бачення в наборі керівних ідей. Засоби досягнення мети: діалог і дискусія, групове навчання, інші.

Типові помилки організацій, що навчаються. Відсутність системного мислення, неправильні попередні рішення, неефективність або відсутність причинно-наслідкового аналізу, використання застарілих шаблонів, рішень про межі зростання, підміна проблем тощо.

Зміна свідомості і процеси навчання. Уміння побачити світ заново. Удосконалення особистості: дух організації, що навчається, клімат стимулювання навчання та накопичення досвіду, атмосфера творчого напруження, поєднання раціонального знання та інтуїції. Петлі навчання. Інформаційна та комунікаційні структури організацій, що постійно навчаються. Подвійні петлі навчання. Адаптивне та креативне навчання.

Роль вищого керівництва як каталізатора навчання. Межі застосування контролю. Мистецтво делегування повноважень і оцінки помилкових дій підлеглих. Нові функції лідерів: конструктор організації, учитель, слуга, взірць для творчого напруження.

Тема 6. Впровадження змін на різних етапах життєвого циклу організації

Управління стратегічними змінами та життєвий цикл підприємства. Теорії життєвого циклу підприємства. Характеристика основних етапів життєвого циклу організації (зародження, формалізація, розвиток, переорієнтація/ занепад) Життєвий цикл організації та відповідність типів управління кожному етапові життєвого циклу. Типи організаційного розвитку (за Шмаком та Майлсом). Характеристика змін за функціональною ознакою та ознакою комплексності на кожному етапі життєвого циклу організації та особливості їх впровадження.

Шляхи досягнення конкурентної переваги в залежності від стадії життєвого циклу галузі. Застосування стратегій покращення продукту або низьких цін та інших стратегій на етапах зародження, стандартизації, зростання, насичення і омолодження галузі. Стратегії отримання першочергового права і проактивні стратегії.

Тема 7. Організаційні аспекти проведення змін на підприємстві

Організаційно-планові заходи по реалізації стратегії: розробка програм, бюджетів, процедур. Забезпечення переходу від планування до реалізації стратегічних змін. Політики як закріплення правил поведінки та прийняття рішень при реалізації стратегії. Поняття та зміст програм. Розроблення бюджетів.

Функції підрозділів під час впровадження стратегічних змін. Функціональні підрозділи підприємства: фінансовий, управління трудовими ресурсами, виробничий, логістичний, маркетинговий. Визначення здатностей та компетенції у функціональних сферах підприємства. Роль та місце відділу стратегічного управління в процесі здійснення функціональних перетворень. Зворотній зв'язок та децентралізація, покращення координації функцій в процесі впровадження змін. Залучення зовнішніх контрагентів для здійснення перетворень у функціональних підрозділах.

Тема 8. Функціональні стратегії під час реалізації стратегічних змін

Класифікація функціональних стратегій підприємства. Підхід І. Ансофа до аналізу внутрішнього середовища підприємства. Типова структура та зміст функціональної стратегії.

Стратегічне управління персоналом як передумова успішної реалізації змін. Роль управління персоналом в успішній реалізації стратегії підприємства. Складові управління персоналом.

Фінансова стратегія підприємства. Взаємозв'язок загальнокорпоративної та фінансової стратегії підприємства. Зміст та порядок розробки фінансової стратегії підприємства.

Тема 9. Взаємозв'язок стратегії та організаційної структури управління підприємством

Еволюція і взаємозв'язок стратегії і оргструктури. Висновки Чандлера щодо взаємозв'язку стратегії і структури. Модель п'яти «Р» у процесі реалізації стратегії. Розвиток моделі сім «S» у процесі впровадження стратегічних змін. Концепція «центру тяжіння» у розвитку оргструктури управління підприємством. Складові оргструктури. Основні параметри дизайну структури підприємства (виокремлення операцій за спеціалізацією, формалізація поведінки, тренінг навчання, індоктринація, групування, визначення розміру структурних одиниць, побудова систем планування та контролю, побудова механізмів кооперації і взаємозв'язків, децентралізація). Сім типів конфігурації структури за Г. Мінцбергом.

Типи організаційних структур управління підприємством. Матрична та дивізіональна оргструктури при реалізації корпоративних стратегій підприємства: переваги і недоліки. Сітьова структура: принципи побудови, еволюція. Стратегічні переваги сітьових структур: скорочення життєвого циклу продукту, гнучкість, швидка реакція на зміни в попиті. Стратегічні ризики. Використання кластерної оргструктури.

Тема 10. Організаційна культура та управління стратегічними змінами

Організаційна культура: поняття та механізми формування. Визначення організаційної культури підприємства різними авторами. Складові організаційної культури. Підходи Е.Шейна до ідентифікації механізмів формування організаційної культури(основних та другорядних) та їх застосування в процесі реалізації стратегії. Управління організаційною культурою при злиттях та поглинаннях.

Типи організаційних культур. Класифікація організаційних культур за різними ознаками. Переваги і недоліки, сфери застосування різних організаційних культур.

Соціальна відповідальність і етика у стратегічному управлінні. Взаємовідносини бізнесу і суспільства: еволюція та сучасний стан. Необхідність урахування інтересів і відповідальності перед зацікавленими групами у зовнішньому і внутрішньому середовищі. Види відповідальності підприємства: економічна, юридична, етична і «на власний розсуд». Соціальна відповідальність і соціальний аудит. Етика у бізнесі: питання цінностей. Персональні цінності вищого керівництва і працівників.

Тема 11. Учасники процесу впровадження стратегічних змін

Визначення агентів стратегічних змін. Агенти в структурі управління змінами. Налагодження зворотного зв'язку. Основні завдання агентів змін. Підготовка агентів змін середньої ланки. Шляхи подолання стереотипів, що загрожують змінам. Ментальні моделі агентів стратегічних змін. Навички агентів змін.

Підбір і управління персоналом. Необхідність підбору персоналу відповідно до прийнятої стратегії. Типи стратегічних управляючих, які здатні успішно реалізовувати різні види стратегій. Проблеми скорочення персоналу і шляхи їхнього розв'язання.

Функції вищого керівництва підприємства при розробці і впровадженні стратегії. Необхідні якості вищого керівництва, що займається координацією процесу стратегічних змін: уміння виконувати ключові ролі, ініціювати виконавців, керувати процесом планування та здійснення стратегічних змін. Рольові функції менеджера і процес стратегічних змін. Моделі мислення менеджерів: підприємницька, адаптивна, планова. Залучення стейкхолдерів до стратегічного управління: моніторинг, оцінка і вплив, ініціювання і визначення. Навички успішних управляючих: концептуалізації, технічні, організаційні та інші. Риси успішних стратегістів: бути добре інформованим, фокусувати час і енергію, рухатись коридорами порівняльного нейтралітету, дати підприємству розуміння напрямку руху за допомогою гнучких цілей, бачити можливості і взаємозв'язок у вирі поточних проблем і рішень, інші.

2. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Зміст дисципліни

Тема 1. Інновації і циклічність економічного розвитку

Циклічність економічного розвитку як іманентна характеристика ринкової економіки. Основні фактори, що впливають на циклічність інноваційного розвитку. Інноваційними фактори циклічності економічного розвитку. Основні положення наукових поглядів Н.Д. Кондратьєва на хвилеподібність інноваційних процесів. Значення кластеру нововведень. Й. Шумпетер і його погляди на циклічність інноваційного розвитку. Вклад С. Кузнеця і Г. Менша в теорію циклічності інноваційних процесів. Технологічний уклад і його фази.

Тема 2. Ключові поняття інноваційного розвитку

Зміст поняття «інновація». Класифікація новацій, інноваційних процесів, нововведень. Сучасні аспекти нововведень то розвиток конкуренції.

Інноваційний менеджмент як сукупність принципів, методів і форм управління інноваційними процесами та інноваційною діяльністю. Інноваційний процес та інноваційна діяльність. Особливості прийняття рішень в управлінні інноваціями.

Еволюція розвитку теорій інноваційної діяльності. Становлення теорії інноватики та її сучасні концепції.

Тема 3. Вимірювання рівня інноваційного розвитку і його ефективності та чинники, що їх формують

Ефективність інноваційної діяльності та основні чинники, що її формують. Принципи оцінювання ефективності інноваційної діяльності. Ефективність інновацій. Основні критерії оцінювання результатів інновацій. Науково-технічне, економічне, ресурсне, соціальне, екологічне оцінювання інновацій.

Характеристика результатів і ефективність витрат на інноваційну діяльність. Інноваційна діяльність як об'єкт інвестування.

Показники економічної ефективності інноваційної діяльності за місцем одержання; метою визначення; ступенем збільшення; часом урахування результатів і витрат.

Види ефективності інноваційної діяльності. Соціально-політичний, екологічний, науково-технічний, етнічно-культурний ефект інноваційної діяльності.

Локальна, загальнодержавна, абсолютна, порівняльна та мультиплікаційна ефективність. Суб'єкти інноваційної діяльності. Експлеренти, патенти, комутанти і віоленти. Сутність венчурних фірм. Умови створення та етапи їх функціонування.

Організаційні структури підтримки інноваційного підприємництва. Бізнес-інкубатори та основні їх ділові послуги. Типи бізнес-інкубаторів. Основні партнери бізнес-інкубаторів та їх функції. Основні складові успіху бізнес-інкубаторів.

Організаційні форми інтеграції науки і виробництва. Регіональні науково-технологічні центри. Сутність науково-технічних парків та основні шляхи їх створення. Технополіси як організаційний механізм інтеграції науки, інноваційного бізнесу і виробництва.

Тема 5. Глобальні науково-технічні та інформаційні комунікації в інноваційній сфері

Основні причини, принципи та механізми науково-технічної комунікації та кооперації в інноваційних процесах. Галузеві міжфірмові дослідні інститути. як історично перша форма глобальної науково-технічної комунікації. Стійке об'єднання організаційних структур в формі науково-технічних альянсів. Науково-технічні і науково-виробничі альянси. Горизонтальні і вертикальні альянси. Консорціуми як тимчасова форма науково-технічної комунікації та їх особливості. Сутність спільних підприємств і цілі їх створення. Основні типи вказаних підприємств.

Поняття інформаційних ресурсів інноваційного розвитку та їх основні види. Головні фактори, які визначають якість інформаційного продукту. Інформаційне забезпечення інноваційної політики. Управлінське рішення та характеристика способів прийняття управлінських рішень в інноваційному менеджменті. Вимоги до управлінських рішень у сфері інновацій.

Тема 6. Інфраструктура ринку інновацій

Сутність інноваційної інфраструктури. Мета її створення. Основні складові інноваційної інфраструктури. Роль закладів освіти у формуванні і розвитку інноваційної інфраструктури. Бізнес-інкубатори як інститути інфраструктури. Консалтингова інфраструктура та основні етапи її створення. Головні напрями консультування фірм: стратегічний розвиток фірми-клієнта; розробка альтернативних рішень управлінських інноваційних проблем; обґрунтування оптимального варіанта розвитку фірми; формування ефективних організаційних структур; корпоративне планування; організація дослідження ринку; інженерно-конструкторські роботи; технологія дослідження систем управління; проведення експериментів, соціометричних досліджень, тестувань тощо.

Тема 7. Державна підтримка інноваційного підприємництва

Роль держави в здійсненні інноваційної діяльності. Інновації як фактор економічного зростання. Значення інноваційної діяльності для формування сучасної моделі економічного зростання національної економіки. Держава як головний суб'єкт інноваційної діяльності. Способи державного впливу на ефективність інноваційних процесів. Методи державної підтримки інноваційної діяльності. Формування національної моделі регулювання інноваційної діяльності. Сучасний стан і перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні. Шляхи покращення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств і роль у цьому держави.

Тема 8. Національні інноваційні системи

Основні причини формування і розвитку національних інноваційних систем (НІС). Сутність НІС. Основні завдання НІС: інноваційна підтримка пріоритетних напрямів стратегічного соціально-еколого-економічного розвитку країни; об'єднання інтересів держави і приватного сектору; генерація постійного потоку нововведень на ринку; скорочення часу перетворення наукового інтелектуального продукту в ринкові комерційно-товарні форми і так далі. Основні складові НІС: комплекс інститутів, які беруть безпосередню участь у виробництві, передачі й використанні знань; загальноекономічні фактори, що впливають на інноваційний процес.

Роль держави у НІС. Основні компетенції держави у НІС: формулювання проблем й обґрунтування стратегічних пріоритетів й перспектив розвитку; прямий та опосередкований стимулюючий вплив на систему факторів розвитку й функціонування НІС; сприяння виробництву фундаментального знання і комплексу технологій стратегічного характеру; формування інноваційної індустрії нового типу й інноваційної інфраструктури і так далі.

Тема 9. Маркетинг інновацій

Інновації як чинник конкуренції. Конкурентні переваги в маркетингу інновацій. Стратегічний маркетинг інновацій. Головні принципи маркетингу інновацій та його особливості. Основні складові ринку інновацій: споживачі та їхня сприйнятливність до інновацій; інноватори як творці, продавці інноваційних продуктів; виробники, постачальники супутніх продуктів і

послуг; конкуренти та умови конкуренції; інновації у вигляді технологій, продуктів і послуг і так далі. Маркетинг інновацій венчурних фірм. Основні фактори, які зумовлюють створення і продаж інновацій. Фактори, які зумовлюють купівлю інновацій. Ознаки класифікації ринку інновацій з урахуванням особливостей маркетингу інновацій

Цілі, функції, завдання маркетингу інновацій. Складові маркетингу інновацій: аналіз потреб, аналіз привабливості інновації, аналіз конкурентоспроможності, «портфельний» аналіз і так далі. Інформаційне забезпечення маркетингової діяльності та структура відомостей, потрібна для його ефективного здійснення.

Тема 10. Стратегії та бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства

Аналіз інноваційних можливостей організації: оцінка інноваційного середовища; стан інноваційного, науково-технічного потенціалу; аналіз параметрів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, аналіз ресурсних та інвестиційних можливостей; оцінка технологій та виробничих процесів щодо їх здатності до впровадження новацій; оцінка соціально-організаційних можливостей. Аналіз конкурентних переваг організації.

Система планування інновацій, сутність і основні види. Науково-технічне прогнозування. Сутність проектного управління. Організаційно-технологічна підготовка виробництва новацій. Організація НДДКР. Аналіз і прогнозування науково-технічного і організаційно-технологічного рівня виробництва. Управління якістю і конкурентоспроможністю нової продукції.

Вибір організаційних форм управління інноваційною діяльністю та бізнес-моделей. Механістичні організаційні структури. Органічні організаційні структури.

Тема 11. Інноваційний потенціал підприємства.

Сутність та визначення інноваційного потенціалу. Потенціал на макрорівні, мезо- та мікрорівні. Основні трактування поняття «інноваційний потенціал підприємства».

Формування інноваційного потенціалу підприємства. Основні властивості інноваційного потенціалу: цілісність; взаємозв'язок та взаємодія елементів; складність (структурність); комунікативність; здатність до розвитку; потужність. Основні складові, що формують інноваційний потенціал: матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси, трудові та фінансові ресурси. Основні функції фінансових ресурсів інноваційного потенціалу. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства. Прийоми оцінки інноваційного потенціалу підприємства: порівняння, статистичний, елімінування, метод експертних оцінок.

Тема 12. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Джерела інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності. Види інвестиційних вкладень: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно; майнові права, що впливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних та інших знань; права користування землею,

водою, ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням і так далі. Мета інвестування інноваційної діяльності. Принципи формування і використання інноваційних коштів. Принципи розбудови системи фінансування інноваційної діяльності. Різновиди джерел інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності. Джерела інвестування інновацій на рівні господарюючого суб'єкту. Формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Тема 13. Ризики в інноваційній діяльності та управління ними.

Основи теорії управління ризиками. Основні принципи і підходи мінімізації інноваційних ризиків. Управління ризиками як наука. Невизначеність і ризик. Основні поняття і категорії теорії управління ризиками. Класифікація ризиків. Загальносистемна класифікація ризиків. Чисті ризики. Спекулятивні ризики. Ризики інноваційного проекту. Методи аналізу невизначеності і ризику. Чинники ризиків. Аналіз основних чинників ризиків. Методи управління ризиками. Види ефективності (ефектів) інноваційної діяльності: економічний соціально-політичний, екологічний, науково-технічний, етнічно-культурний.

Тема 14. Охорона прав та економіка інтелектуальної власності як складова економічної безпеки інноваційної діяльності.

Основні поняття інтелектуальної власності. Сутність і основні види інтелектуальної власності. Законодавство, що регулює економіко-правові відносини в сфері інтелектуальної власності. Державна система правового захисту інтелектуальної власності в Україні.

Основні види інтелектуальної власності і їх специфічні особливості. Авторське право у галузі культури та інформації. Відкриття і винахід. Корисні моделі та промислові зразки. Топографії інтегральних мікросхем.

Правовий захист інтелектуальної власності. Особисті (немайнові) та майнові права автора на твір. Виняткове право автора на дозвіл чи заборону використання твору. Суміжні права. Патентне право на об'єкти промислової власності. Види патентів на винаходи і корисні моделі. Об'єкт правового захисту друкування інтегральних мікросхем.

3. ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Зміст дисципліни

Тема 1. Уведення в дисципліну «Економічне управління підприємством».

Наукові підходи до економічного управління підприємством. Сутність, предмет, об'єкт, завдання, методи економічного управління підприємством. Організація економічного управління на підприємстві.

Тема 2. Системна характеристика економічного управління підприємством.

Складники економічної системи управління. Ресурси та продукти економічної системи управління. Загальні та конкретні функції економічного управління. Внутрішні та зовнішні чинники впливу на економічну систему управління.

Тема 3. Технологія розв'язання завдань економічного управління.

Формування принципів економічного управління підприємством. Реалізація функції: управління економічною діяльністю підприємства. Формування економічних методів управління. Процес трансформації економічних методів управління в управлінські рішення. Формування центрів відповідальності економічного управління підприємством.

Тема 4. Економічний порядок підприємства та інструменти його підтримування.

Поняття і сутність економічного порядку підприємства. Роль економічного порядку в економічному управлінні підприємством. Складки економічного порядку підприємства. Корпоративна культура як елемент економічного порядку підприємства. Стандарти та внутрішні нормативні положення підтримання економічного порядку підприємства.

Тема 5. Система бюджетного управління підприємством.

Бюджетування в системі управління підприємством. Економічна діяльність як об'єкт бюджетування. Сутнісні характеристики бюджетування на підприємстві. Бюджетний період. Бюджетний цикл. Класифікація бюджетів підприємства.

Тема 6. Організація бюджетного управління.

Змістова та функціональна характеристика етапів бюджетування економічної діяльності. Принципи та етапи бюджетного планування економічної діяльності на підприємстві. Нормативні засади розроблення бюджетів. Інфраструктура бюджетного процесу. Формування бюджетів економічної діяльності підприємства з урахуванням фактору ризику.

Тема 7. Технологія формування операційних бюджетів.

Бюджетне планування економічної діяльності на підприємстві. Бюджетне організування та мотивування економічної діяльності на підприємстві. Загальні положення щодо здійснення бюджетного контролювання та регулювання економічної діяльності на підприємстві. Формування інструментарію бюджетування підприємства. Роль бюджетування у прийнятті управлінських рішень.

Тема 8. Розроблення бюджету доходів і витрат.

Особливості формування бюджету доходів та витрат. Сутнісні характеристики дохідної частини бюджету. Показники що формують видаткову частину бюджету. Підходи до розроблення бюджету доходів і витрат.

Тема 9. Інформаційне забезпечення бюджетного управління.

Послідовність та етапи формування інформаційного забезпечення бюджетного управління. Оптимізація руху інформаційних потоків.

Комп'ютеризація бюджетування економічної діяльності на підприємстві. Автоматизації документообігу бюджетування.

Тема 10. Управління грошовими потоками підприємства.

Поняття грошового потоку. Значення грошових потоків у діяльності підприємства. Види грошових потоків та їх класифікація. Принципи управління грошовими потоками. Зміст і завдання управління грошовими потоками. Управління грошовими потоками, пов'язаними з операційною діяльністю. Управління грошовими потоками, пов'язаними з фінансовими операціями. Методи оптимізації грошових потоків підприємства. Ефект фінансового левериджу.

Тема 11. Фінансова діагностика підприємства.

Сутність та види систем фінансової діагностики підприємства. Нормативно-правові засади фінансової діагностики діяльності підприємств. Діагностика загрози банкрутства підприємств. Діагностика перспектив функціонування підприємств. Комплексна фінансова оцінка розвитку підприємств.

Тема 12. Управління чистим оборотним капіталом.

Економічна сутність оборотного капіталу. Склад та структура оборотного капіталу. Джерела формування оборотного капіталу. Ефективність використання оборотного капіталу. Вплив розміщення та використання оборотного капіталу на фінансовий стан підприємства. Контроль за формуванням та використанням оборотного капіталу підприємства.

Тема 13. Управління інвестиційним портфелем підприємства.

Визначення цілей і підбір оптимального типу інвестиційного портфеля. Аналізування об'єктів інвестування. Формування інвестиційного портфеля. Вибір і реалізація стратегії управління портфелем. Оцінка ефективності прийнятих рішень.

Тема 14. Стратегічне та оперативне управління фінансуванням діяльності підприємства.

Послідовність та етапи розроблення стратегії. Визначення напрямів фінансової політики підприємств. Оцінка ефективності розробленої стратегії. Деталізації фінансової стратегії. Забезпечення ліквідності балансу підприємства. Оптимізація руху грошових потоків підприємства.

4. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Зміст дисципліни

Тема 1. Соціальна відповідальність як чинник стійкого розвитку

Соціальна відповідальність як категорія сучасного соціального знання. Концепція стійкого розвитку та концепція корпоративної стійкості. Сутність суспільного руху за соціальну відповідальність. Концептуальні основи розвитку соціальної відповідальності. Сутність, види, категорії, еволюція,

концепції, моделі та рівні соціальної відповідальності. Стратегія соціально відповідальної поведінки у ринковому середовищі. Особливості соціальної відповідальності різних суб'єктів суспільного розвитку: соціальна відповідальність людини, держави, суспільства. Правова та позаправова соціальна відповідальність.

Історія розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та визначення КСВ. Розмаїття підходів щодо змісту КСВ. КСВ у системі соціальних функцій підприємництва. Концепція КСВ. Види КСВ. Рівні застосування КСВ. Основні напрямки КСВ. Основні принципи КСВ. Переваги КСВ для бізнесу. Моделі КСВ бізнесу і становлення різних типів корпоративної культури. Соціальна відповідальність корпорацій як інструмент конкурентної боротьби. Форми та сфери участі організацій в КСВ. Принципи чесної конкуренції, етичної поведінки компаній щодо партнерів та соціально відповідального маркетингу.

Тема 2. Формування відносин роботодавців із працівниками на засадах соціальної відповідальності

Збалансування інтересів роботодавців та найманих працівників. Створення стабільних умов розвитку трудових відносин. Максимізація корисності найманих працівників. Права людини і ведення бізнесу. Роль департаменту людськими ресурсами в інтегруванні соціальної відповідальності в організацію.

Відповідність основним правам і свободам людини на підприємстві. Конвенції Міжнародної організації праці. Закони України щодо професійних спілок. Ініціативи з прав людини Глобального Договору ООН.

Соціально відповідальний роботодавець. Економічний ефект від партнерських відносин між роботодавцями та працівниками. Моніторинг лояльності працівників. Мотивації та зобов'язання співробітників. Організація тренінгів на робочому місці. Кар'єрне зростання. Компенсації та стимулюючі програми. Етика і корпоративні цінності.

Тема 3. Формування відносин бізнесу із зовнішніми організаціями на засадах соціальної відповідальності

Залучення стейкхолдерів. Поняття та види стейкхолдерів. Європейський досвід. Визначення стейкхолдерів компанії. Карта стейкхолдерів. Матриця стейкхолдерів. Стратегічний діалог. Оцінка діалогу за стейкхолдерами.

Основне втримування й напрямки державної політики. Формування й проблеми реалізації державної економічної політики. Основні напрямки державної соціальної політики. Формування й проблеми реалізації соціальної відповідальності держави.

Конфлікти суспільства й бізнесу, влади й бізнесу. Тенденція розвитку особистих зв'язків, лобізм, корупція. Лобізм як об'єкт корпоративного керування. Корупція як елемент реальної дійсності.

Тема 4. Екологічний напрям соціальної відповідальності

Масштаб екологічних проблем. Економічні та соціальні прояви екологічних проблем. Міжнародні ініціативи із навколишнього середовища.

Міжнародний стандарт ISO 14000. Міжнародний і український досвід впровадження принципів екологічної відповідальності.

Основні принципи і напрямки соціальної відповідальності у сфері захисту довкілля. Першорядне вирішення екологічних проблем. Програми з контролю забруднення та захисту довкілля, збереження природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів тощо. Міжнародні документи щодо навколишнього середовища та стандарти екологічного менеджменту.

Стратегія національної екологічної політики України на період до 2020 року. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища. Пріоритетність вимог екологічної безпеки. Водний, Лісовий та Земельний кодекси.

Тема 5. Соціальне партнерство як інструмент формування соціальної відповідальності

Соціальна відповідальність як фактор стійкого розвитку підприємства, інструмент управління ризиками та засіб підвищення ефективності управління. Довгострокові вклади в соціально-економічний розвиток територій. Відповідальність за збереження довкілля. Відповідальність перед співробітниками та іншими стейкхолдерами.

Відносини з місцевими громадами. Принципи взаємовигідного співробітництва. Співпраця з органами влади та іншими стейкхолдерами. Розробка соціальних програм. Оцінка результативності соціального партнерства.

Прозорість ведення бізнесу. Легітимність форм власності. Позитивний економічний і соціальний вплив підприємства на суспільство. Обговорення важких запитань. Ефективні форми взаємодії із зацікавленими сторонами й групами впливу.

Тема 6. Нефінансова звітність як інструмент розвитку соціальної відповідальності підприємства

Інформаційна політика в сфері КСВ. Принцип прозорості. Індекс прозорості та підзвітності. Комунікації з питань соціальної відповідальності. Роль комунікації у СВ. Характеристики інформації, що має відношення до СВ. Види комунікації з питань СВ. Залучення груп впливу. Діалог із зацікавленими сторонами щодо комунікації з питань СВ. Внутрішні комунікації.

Соціальна або нефінансова звітність. Принцип підзвітності. Вигоди та ризики нефінансової/соціальної звітності для компаній. Стандарти підготовки нефінансової звітності. Звітність зі сталого розвитку. Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору ООН - етапи процесу підготовки і публікації Звіту. Глобальна ініціатива зі звітності (GRI Global Reporting Initiative). Звітність за вимогами системи GRI. Структура системи GRI. Підготовка до звітування. Робота над нефінансовим звітом. Оприлюднення нефінансового звіту. Презентація звіту. Підвищення довіри до звітів і заяв щодо соціальної відповідальності. Особливості соціальної звітності компаній в Україні.

Тема 7. Оцінювання ефективності соціальної відповідальності

Алгоритм моніторингу корпоративної соціальної відповідальності. Розроблення бази власних стандартів. Фіксація параметрів корпоративної соціальної відповідальності. Ключові індикатори та поняття поточного становища соціальної відповідальності на підприємстві.

Трансляція корпоративної соціальної відповідальності на зовнішні зацікавлені сторони. Стратегічні ініціативи. Публічна активність. Просування соціальної відповідальності.

Бюджет програми соціальної відповідальності. Відмінність оцінювання ефективності соціальної відповідальності від оцінювання ефективності фінансових проектів та інвестування. Волонтерські проекти та їх ефективність.

Індикатори оцінювання соціальної відповідальності. Система управління та оцінки Лондонської бенчмаркетингової групи (LBG). Збалансована система показників по соціальної відповідальності. Розрахунок соціального ефекту від інвестицій.

Досвід світових компаній та Всесвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку. Матриця можливих показників при моніторингу та оцінці соціальної відповідальності компаній в Україні.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СКЛАДАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗА ФАХОМ

Оцінювання результатів складання атестаційного екзамену здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Університеті системою контролю знань за 100-бальною шкалою ECTS:

- 90–100 балів – відмінно;
- 82–89 балів – добре;
- 75–81 бали – добре;
- 69–74 бали – задовільно;
- 60–68 бали – задовільно;
- менше 60 балів – незадовільно.

Оцінка «відмінно» ставиться, якщо студент дає повні відповіді на запитання і показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, знання відповідної літератури, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з даної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення й висновки, правильно виконує навчальні завдання.

Оцінка «добре» виставляється за умови дотримання таких вимог: питання висвітлені повно, викладення матеріалу логічне, обґрунтоване фактами, з посиланнями на відповідні літературні джерела, висвітлення питань завершене висновками, студент виявив уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. Але у відповідях допущені неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення студента до фактів і подій.

Оцінка «задовільно» виставляється в тому разі, коли студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.

Оцінка «незадовільно» виставляється в разі, коли студент виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоголя О. П. Кудінова І. П. Соціальна відповідальність бізнесу. Київ: Вид-во Національного університету біоресурсів і природокористування України, 2008. 79 с.
2. Гончаров А. Б., Олейникова Н. М. Економічне управління підприємством : конспект лекцій. Харків. нац. екон. ун-т. Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. 366 с.
3. Економіка й організація інноваційної діяльності: підручник / за ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. Київ:Професіонал, 2011. 960 с.
4. Економічне управління підприємством [Текст] : навч. посібник / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Євдокимової ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ: КНЕУ, 2011. 327 с.
5. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент: підручник. / С. М. Ілляшенко. Суми : Університетська книга, 2010. 334 с.
6. Йохна М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посіб. Київ: Академія, 2011. 400 с.
7. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : [монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового]. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
8. Корпоративна соціальна відповідальність : підручник / О. Гирик, О. Денис, О. Дубовик та ін. ; за заг. ред. Т. С. Смовженко, А. Я. Кузнецової. Київ : УБС НБУ, 2009. 258 с.
9. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика : підручник / за наук. ред. О. С. Редькіна Київ: ТОВ «Фарбований лис», 2011. 480 с.
10. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / пер. з англ. С. Яринич. Київ : Стандарт, 2005. 302 с.
11. Куліш А. Соціальна відповідальність бізнесу в банківській сфері у запитаннях і відповідях. Київ : Фенікс, 2007. 80 с.
12. Лазаренко О. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності : посібник із КСВ Київ : Енергія, 2008. 96 с.
13. Лазаренко О. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: експертна думка: зб. статей та рекомендацій. Київ : Стилос, 2007. 126 с.
14. Микитюк П. П., Сенів Б. Г. Інноваційна діяльність : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
15. Пічугіна Т. С., Ткачова С. С., Ткаченко О. П. Управління змінами : навч. пос. Харків: ХДУХТ, 2017. 226 с.
16. Практикум з дисципліни «Економічне управління підприємством» для студ. спец. 8504 «Економіка підприємства» усіх форм навчання / Укл. Верба В. А., Євдокимова Н. М., Кизенко О. О. Київ: КНЕУ, 2008.

17. Управління стратегічними змінами на підприємстві: практикум / [Є. В. Прохорова, В. Б. Галушко, Н. М. Гаращенко та ін.; кер. кол. авт. Є. В. Прохорова]. Київ: КНЕУ, 2013. 211 с.

18. Федулова Л. І. Інноваційна економіка : Підручник. Київ: Либідь, 2006. 480 с.